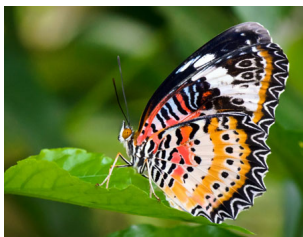

Hồ Điệp Mộng và thơ Nguyễn Bính

Tên: Nguyễn Cẩm Xuyên
Thị trấn: Hải, 11 Tháng 6 Năm 2012 21:08

Kể từ một buổi chiều buổi sáng 30 tuổi, cuộc đời năm 1966 (20/1/1966) Nguyễn Bính ra đi để trở về quê nhà một người quen cũ – nay đã 44 năm qua. Lòng người yêu thơ thắp nén tâm hồn người nghệ sĩ một vì sao sáng trong làng thơ Việt Nam.

Khác Nguyễn Bính, nhà thơ tài hoa mà mệnh bạc, ta càng nhớ những vần thơ đẹp, mộc mạc tựa ca dao, dân ca. Có thể mệnh danh Nguyễn Bính là "nhà thơ chân quê". Thơ tình, thơ Nguyễn Bính gắn với ngôn từ và tâm hồn của người dân Việt vùng đồng bằng Bắc Bộ. Những cách ví von, ẩn dụ, nhân hóa... trong thơ Nguyễn Bính rất gần gũi với câu hò điệu hát của quê hương, hệt sự mộc mạc và ý vị.

HÌNH TƯỢNG “BỘ M” (HỒ ĐIỆP) TRONG THƠ NGUYỄN BÌNH

Sống gần quê hương Việt Bắc, thơ Nguyễn Bính đầy ắp không khí; không khí quyên đày chắt quê hương với những giai điệu mừng vui, với những bông hòe ngang dọc, với hoa bưởi, hoa xoan, cành dâu xanh, lá sen tươi... Và một điệu thơ là trong thơ đầy hoa, đầy hương đầy gió nồm, đem chắt quê hương về thi nhân hình tượng Bộ M. Hình tượng này lãng mạn và mộc mạc... là người giữa thơ và đời.

Lá sen vươn phồng những sen ngát
Đẹp hai ta chút nhũy hương
Lũ bướm tung hoa cài mái tóc
Theo về trên cửa mái tan mây.

.....

Chiều nay bóng m trng ra chiều u quá!
Không biết là mưa hay nắng đây?

Cánh bướm có khi li hóa thân thành người, thành cô hàng xóm trong giấc chiêm bao .

Tôi chiêm bao rồi nhàng...
Có con bướm trng thng sang bên này

Bướm ơi! Bướm hãy vào đây!
Cho tôi hỏi nh câu này chút thôi...
...Mặt nàng đắm đm trông lên...
Con bướm bướm trng về bên y rồi!

Cô láng ging li và mưa đêm qua; con bướm trng li xuất hiện trong thơ làm cái c cho nhà thơ than khóc;

Hỡi ơi! Bướm trng, t vàng!
Mau về mà chiều tang nàng đi thôi!
Đêm qua nàng đã ch t rồi
Nguyễn ngào tôi khóc... qu tôi yêu nàng.

Hình ảnh còn trng gian?
Nhập vào bướm trng mà sang bên này.

Cũng có khi bóng bướm ch là chiếc bóng man mác đ âm cũ c a mặt thi vang bóng:

“Cành dâu cao, lá dâu cao
Lênh đên bóng b&#m trôi vào mắt em
Anh đi đèn sách m&#i niên
Bi&#t r&#ng bóng b&#m có lên kinh thành...”

Ý NGHĨA C&#A HÌNH T&#NG B&#M TRONG TH&# ?

Nguyên nhân t&# đầu thơ Nguyễn Bính đã có nhu&#u “b&#m” đ&#n v&#y? “B&#m” đã g&#i cho ng&#i đ&#c ít nhu&#u suy nghĩ. M&#t số bài viết cũng đã t&#ng bàn đ&#n nh&#ng cách lí giải ít thuyết phục, thậm chí có bài đã trình bày cách hiểu khá thô thi&#n; ví dụ bài “Cánh b&#m và đóa h&#ng đ&#ng” của Võ&#ng Trí Nhân:

“...t&#i sao Nguyễn Bính, m&#t k&# có theo đòi bút nghiên t&# lúc nh&#, t&#ng có nh&#ng bài d&#ch thơ Đ&#ng khá hay, ng&#i có thể nghĩ thơ b&#ng ch&# Hán n&#a, t&#i sao Nguyễn Bính đó lại đ&# cho hình &#nh con b&#m đó lui t&#i quá nhu&#u trong thơ mình? [...] Vì i v&#n văn hóa s&#n có, ông thơ a bi&#t nói nhu&#u đ&#n cánh b&#m là không đ&#c đ&#ng hoàng, là thi&#u khí c&#t là nh&#m...(*) .

Th&#t &#u trữ khi nghĩ nh&# trên – b&#i vì vì c “theo đòi nghiên bút...d&#ch thơ Đ&#ng... nghĩ thơ b&#ng ch&# Hán” ch&#ng có gì đ&#i l&#p v&#i vì c “đ&# cho hình &#nh con b&#m lui t&#i quá nhu&#u trong thơ”... Không nh&#ng không đ&#i l&#p mà chính nh&# theo đòi nghiên bút t&# nh&# mà Nguyễn Bính đã mang đ&#c hình t&#ng con b&#m vào thơ tài hoa đ&#n v&#y!

Lí giải c&#n k&# h&#n : “B&#m”- Hồ đ&#p trong văn h&#c Việt Nam cũng nh&# &# Trung Hoa xưa, v&#n thơ &#ng đ&#c dùng v&#i ý nghĩa truy&#n thơ &#ng c&#a dân gian ho&#c v&#i ý nghĩa c&#a triết t&#c Đông phương:

1- “B&#m” t&#ng tr&#ng cho ng&#i con trai, khách đa tình... “con b&#m l&#n vành mà ch&#i” trên nh&#ng đóa hoa là hình &#nh mang nét lãng mạn phá cách c&#a văn h&#c dân gian thi&#i phong ki&#n. K&# th&#a ý nghĩa này, Nguyễn Công Hoan đã đ&#ng nên nhân vật Lan và Đ&#p trong tiểu thuyết T&#t l&#a lòng.

2- “B&#m”- Hồ đ&#p là m&#t bi&#u t&#ng, là đ&#n c&# v&# số hoài nghi th&#c t&#i trong t&# t&#ng Đ&#o gia.

Hồ Điệp Mộng và thơ Nguyễn Bính

Tác Giả: Nguyễn Cẩm Xuyên
Thứ Hai, 11 Tháng 6 Năm 2012 21:08

Con bươm trong thơ Nguyễn Bính thuộc nhóm ý nghĩa thơ hai: mang màu sắc của triết học Đông phương. Nam Hoa Kinh của Trang tử có câu chuyện Hồ điệp mộng. Trang Chu niệm mộng thấy mình hóa bướm, bay lượn nhè nhẹ vui thú lữm, tỉnh dậy suy nghĩ mãi không biết có phải là mình đã mộng hóa bướm không hay là chính mình bây giờ đang là bướm và đang mộng hóa Trang Chu? (Tây phương, trong Sáu suy niệm Siêu hình học, Descartes- nhà khoa học kiêm triết gia cũng đã từng nêu vấn đề mộng và thực tế mộng tỉnh như thế). Riêng ở Việt Nam, từ ngàn xưa (cả trong văn học viết lẫn văn học dân gian) các nhà thơ đã thâm nhập hình tượng trên thơ văn học Trung Hoa. Nguyễn Du đã viết trong Truông N Kiêu:

Khúc đầu đem m m mộng hòa,

Ấy là hồ điệp hay là Trang Sinh.

Đến Nguyễn Bính thì Hồ điệp đã được đưa thốt nhiên vào thơ và nhà thơ đã yêu hình tượng này đến mức là đã chọn luôn cho mình bút hiệu Điệp lang (Chàng Bướm).

Cũng như Trang Sinh, Nguyễn Bính đã từng mộng gìc mộng hóa bướm:

...ngày xưa vua mộng c Bướm

Kén nhân tài m “ Điệp lang khoa ”.

Vua không lấy trng, vua thơ th.

Con bướm vàng tuyền đ u Thám hoa....

Hồ Điệp Mộng và thơ Nguyễn Bính

Tác Giả: Nguyễn Cẩm Xuyên
Thứ Hai, 11 Tháng 6 Năm 2012 21:08

Vở chèo ng b m là phò mã, là công chúa c a n c B m trong t ng t ng c a Nguyễn Bính b ng l c l i v ... r i t nh m ng tr l i tr n th .

Câu chuy n c a Nguyễn Bính đ ng n n trong th cũng g n v i bi t bao truy n truy n k khác trong kho tàng văn h c Trung Qu c và Vi t Nam : Gi c Nam Kha , gi c Hoàng l ng, gi c Mai, gi c Lá h u...và gi c b m trong th là m t trong nh ng gi c m huy n tho i y c a văn h c c đ i n.

Nguyễn Bính xu t thân trong m t gia đình nho h c ở vùng quê Nam Đ nh. Ông thân là m t th y đ .

”...Th y tôi d y h c ch nho.

Đ y d m ba đ a h c trò loanh quanh.”

...và nhà th cũng đã h c ch Nho t t m bé , nh ng r i th i th đ i thay – cũng nh Tr n T X ng – ông ph i “đ i lông ra s t “ đ thành nhà th qu c ng . Nhi u bài th ra đ i v i nhi u h ng đ ng gió n i, nhi u hoa và nhi u b m. Ngoài ph n l n th l c bát đ m h ng v ca dao, Nguyễn Bính còn làm th Đ ng. Th Đ ng c a Nguyễn Bính cũng phóng khoáng nh th Lý B ch :

“X th nh c đ i m ng,

H vi lao k sinh ?”

“ Cu c đ i là gi c m ng l n “ ; đây không ph i là t t ng truy n th ng c a nhà Nho mà chính là t t ng Lão Trang đã m c nhiên thâm nh p vào Nguyễn Bính t thi u th i, cũng nh bao nông dân chân l m tay bùn khác cũng đã thâm nh p t t ng tam giáo t lâu đ i r i t t ng y đ c th hi n qua ca dao, dân ca, qua nh ng câu hát ru, nh ng bu i hát ví, hát đ i đ p, qua nh ng v chèo, tu ng c a nh ng đ p h i hè đình đ m, qua nh ng truy n c tích...

Chúng ta không bàn ở đây về những câu thơ của tri thức luận để phê bình Trang Tử hay Nguyễn Bính đã hoài nghi, hèn nhát hóa hình thức mà chỉ trân trọng cảm xúc để ý nghĩa của thi sĩ và chúng ta cũng đừng quên hình thức của Nguyễn Bính là hình ảnh như búp măng nhú ra khỏi đất, và cũng đừng quên hình ảnh như hình ảnh này là thi sĩ khí chất, là nhân vật vì búp măng trong thơ Nguyễn Bính là một hình tượng nghệ thuật thuôn tủy..., bởi vì thơ Nguyễn Bính là “thơ chân quê”, là cách nói, cách nghĩ của nông dân Việt với những hình ảnh ví von, ẩn dụ, nhân hóa... của ca dao, dân ca, hình thức cảm xúc và ý vị... và cánh búp măng đã được dùng trong cách ví von này, là hình tượng ẩn dụ đưa vào không chỉ một hình ảnh của thơ của Nguyễn Bính, hình thức gửi gắm thân phận và đem lại bao tình huống nghệ thuật.

Nói cho rõ về hình ảnh con búp măng trong thơ Nguyễn Bính chính là sự thăng hoa tâm hồn của một người nhà quê Việt Nam xuất thân trong một gia đình Nho học. Ông nông thôn và hèn nhát như một đứa bé... bao giờ hình ảnh thơ Nguyễn Bính đã đem đến một truy vấn về những hình ảnh Đông phương, đem đến một sự hài hòa của tam giáo: Nho-Phật và Lão Trang. Con búp măng trong thơ Nguyễn Bính khi là hình ảnh trong giấc mơ hóa búp măng của Trang Tử khi là ẩn dụ của những hình ảnh nhân vật trong câu tích Việt Nam mang màu sắc của những hình ảnh Phật giáo... đưa thai qua nhiều kiếp.

Một hình ảnh trong thơ, trong văn, nếu xét cho kỹ, thì những hình ảnh ẩn dụ về hình tượng thơ của cảm thức đời, một dân tộc. Nói như vậy tuy có vẻ đao to búa lớn nhưng mà thật vậy: Dân tộc ta có những suy nghĩ về cảm thức hình tượng những hình ảnh Đông phương lâu đời. Búp măng trong văn chương, trong điển tích văn học Việt Nam - Trung Quốc về những hình ảnh ẩn dụ, rất nên thơ vì vậy nó vào thơ Nguyễn Bính một cách rất tự nhiên và có lẽ cũng rất đẹp của nhà thơ trân trọng. Nguyễn Cẩm Xuyên

CHÚ THÍCH:

(*) Về hình ảnh Trúc Nhân, “Cánh búp măng và đóa hồng nghệ thuật”; Báo THỜI THAO VĂN HÓA – XUÂN 1996 (Ngô Việt Đình; trích in lại trong ĐỒ N VỚI THƠ NGUYỄN BÍNH; NXB Thanh Niên -1998 ; trang 146)